

Världsinbördeskriget

Av Tomasz Konicz

Inte sedan andra världskrigets slut befann sig så många människor på flykt till följd av våldsamma fördrivningar som under 2013. Detta är den nedslående slutsatsen i en UNHCR-rapport som publicerades med anledning av världsflyktingdagen. Under det gångna året tvingades dagligen i genomsnitt 32 200 människor lämna sina boplatser på grund av ”konflikter eller förföljelser”. 2012 var siffran 23 400, under 2011 ”bara” 14 200.

Enligt FN:s officiella siffror fanns det 2013 allt som allt 51,2 miljoner flyktingar som hade fördrivits genom krig, inbördeskrig eller etniskt och religiöst motiverade terrorkampanjer. Jämfört med 2012 växte denna här av flyktingar, som till mer än 50 procent består av minderåriga, med ytterligare sex miljoner förtvivlade människor. Den största delen av dessa utstötta människor består enligt UNCHR av runt 33,3 miljoner inhemska flyktingar, som till följd av inbördeskrig tvingades fly till andra regioner inom sina många gånger sönderfallande stater. 16,7 miljoner människor tvingades emellertid att fly från sitt hemland. Dessutom räknade flyktingkommissionen 1,2 miljoner asylsökande runt om i världen.

Samtidigt anses tio miljoner flyktingar vara ”statslösa” till följd av det fortskridande sönderfallet av stater i det kapitalistiska världssystemets periferi och semiperiferi. Ursprungsländerna för dessa växande flyktingströmmar består framför allt av stater i Nära och Mellersta Östern och Afrika som är ”misslyckade” eller i upplösning. Enligt UNHCR kommer 53 procent av alla flyktingar som hamnat utanför sina ursprungsländer från Afghanistan, Syrien och Somalia. De statliga förfallsprocesser som skakar den arabiska regionen återspeglas även i de tillfälliga målländerna för dessa flyktingströmmar. 2013 uppehöll sig de flesta fördrivna i Pakistan

(1,6 miljoner), Iran (857 000), Libanon (856 000), Jordanien (641 000) och Turkiet (609 000). I Libanon, där övergrepp från inhemska invånare på syriska flyktingläger gång på gång rapporteras, är var femte invånare en flykting. Enligt UNCHR kommer flyktingströmmarna i ”Mellanöstern och Nordafrika” inom ett år att växa med totalt 64 procent.

De största flyktingströmmarna utlöstes emellertid av Centralafrikanska republikens sönderfall och de förnyade striderna på det poststatliga territorium som en gång var ”Demokratiska republiken Kongo”. I Centralafrikanska republiken tvingades omkring 800 000 inhemska flyktingar att fly från striderna och de ömsesidiga massakrerna mellan kristna och muslimska miliser. Dessutom flydde 88 000 centralafrikaner till grannländerna. I Demokratiska republiken Kongo gav en ny fas av det inbördeskrig som rasat i årtionden upphov till en gigantisk inhemsk flyktingvåg av nästan en miljon människor. UNHCR rapporterade därutöver större flyktingrörelser i de av inbördeskrig söndrade staterna Mali och Sydsudan, liksom i den poststatliga enheten Somalia.

I termer av totala flyktingsiffror utgör således Central- och Östafrika (där flyktingrörelserna tilltog med 7,7 procent under 2013) och Nära och Mellersta Östern, med sina respektive 2,6 miljoner fördrivna, de överlägset största - och i regel laglösa - ursprungsregionerna för de globalt växande flyktingströmmarna. Detta kan jämföras med Syd- och Nordamerika där antalet flyktingar ligger stabilt omkring 806 000.

Tvårtemot vad som görs gällande i de högerpopulistiska och högerextrema krafternas retorik är det just ”utvecklingsländer” i det kapitalistiska systemets periferi som bär huvudbördan av denna globala flyktingvåg. Enligt UNHCR konfronteras länder som Pakistan, Etiopien, Kenya, Tchad, Uganda och Sydsudan med enorma utmaningar sett i relation till deras bruttonationalprodukter. Dessa utmaningar står helt enkelt inte i proportion till de minimala allmosor som de fåtal flyktingar som exempelvis lyckas ta sig till Europa ges rätt till. 2013 tog omkring 86 procent av alla flyktingar sin tillflykt till utvecklingsländer. Detta är ”den högsta siffran på 22 år”, konstaterar UNHCR allvarsam.

Och EU:s flyktingpolitik kommer även i fortsättningen se till att så förblir fallet. Enligt en rapport i brittiska *Guardian* debatteras för närvarande i Bryssel inrättandet av ”upptagningscentrum” i Nordafrika och i Nära Östern. Av rapporten, som publicerades i början av juni, framgår att Grekland och Italien under sina ordförandeskap kommer att påskynda denna idé. Enligt *Guardian* är dessa idéer helt i linje med UNHCR:s förslag om att inrätta stora anläggningar för att ”hantera” flyktingar i transitstater

som Egypten, Libyen eller Sudan. Syftet är att förhindra ”en kolossal humanitär katastrof” i Medelhavet, där ”hundratusentals människor” förbereder sig att resa norrut. Enligt denna plan ska flyktingarna samlas i gigantiska läger i arabländer som är repressiva eller där staten befinner sig i sönderfall. Bara försöken att korsa Medelhavet för att nå Italien visar tydligt att flyktingströmmarna med riktning Europa, som ska täppas till med detta system, ökar enormt. Under de första fyra månaderna 2013 räknade Frontex 3 362 sådana försök; under samma period i år låg siffran redan på runt 42 000.

Dessutom väntas flyktingströmmarna öka ytterligare. UNHCR:s siffror inrymmer exempelvis inte de massiva fördrivningar som följer på stenaldersislamisterna ISIS:s framfart i Irak. CNN rapporterade i mitten av juni att den sunnitiska resningen, och det fullständiga sammanbrottet av de statliga strukturerna i stora delar av Irak, har fördubblat ”flodvågen” av irakiska inhemska flyktingar, som nu uppgår till över 1,1 miljoner människor. Dessutom flyr hundratusentals irakier till Jordanien eller Kurdistan, dit redan ett mycket stort antal flyktingar har sökt sig undan det syriska inbördeskriget. Stora delar av Nära Östern tycks ha sjunkit ner i ett gränsöverskridande regionalt inbördeskrig, där de en gång stabila statsenheterna förvandlas till eroderande öar i ett hav av krig och anomi.

Flera av de länder som hittills burit huvudbördan av de ökande globala flyktingströmmarna, såsom Pakistan och Libanon, kännetecknas själva av statliga eroderingsprocesser och tilltagande inbördeskrigsliknande uppgörelser, så till den grad att ytterligare flyktingrörelser kan väntas på medellång sikt. Det kapitalistiska världssystemets dödskamp innebär att denna massa av förtvylade och utstötta människor överhuvudtaget inte har annat val än att ta sin tillflykt till de fåtal centrum som ännu inte sjunkit ner i anomin. Det globalt växande flyktingeländet är en slutprodukt av kapitalets världskris. Kapitalet producerar en överflödig mänsklighet när det kollapsar till följd av sina inre och yttre motsättningar.

De allt större områden där inbördeskrigen sträcker sig över landsgränserna, där flyktingströmmarna drivs upp till ständigt nya rekordsiffror, återfinns för det mesta i världsmarknadens perifera sammanbrottsregioner. I dessa regioner har ingen kapitalförmering ägt rum i någon nämnvärd utsträckning efter att ”catch up-moderniseringen” [*nachholende Modernisierung*] kollapsade under 1980- och 90-talet. Deras statsapparater, som utan skatteintäkter har förlorat sin finansiella bas, har övergått i en process av ”förvildning”. Produktionen av en här av arbetslösa föregick produktionen av det senkapitalistiska flyktingeländet. Denna här består

av människor som utsätts för världsmarknadens terror, trots att de inte har något att erbjuda på denna marknad. Från deras led rekryterar de ligor och miliser som förblindats av sammanbrottsideologier (islamism, högerextremism) sin växande skara anhängare.

Fler och fler människor ser sin nakna fysiska existens hotad, eftersom de inte längre kan reproducera sig genom att förmedlas med värdet – och eftersom inget alternativt reproduktionssätt står till förfogande. De inbördeskrigsliknande konflikterna bildar således en del i ett ”världsinbördeskrig” (Robert Kurz), som utgör det kapitalistiska världssystemets slutliga förfallsstadium. Kurz förutspådde 2008 att de tillspetsade systemmotsättningarna skulle driva det kapitalistiska världssystemet till en irrationell ”flykt framåt” och in i ett nytt världskrig¹ – samtidigt som det på ”globaliseringens utvecklingsnivå” inte längre kan handla om ett krig mellan nationellt-imperiella maktblock som syftar till en ”ny uppdelning av världen”: ”Man måste snarare tala om ett nytt slags världsinbördeskrig, så som det redan har antytts i de ’statsupphävande’ krigen om världsordningen som ägt rum sedan Sovjetunionens undergång. Kanske var dessa krig bara förebud.”

Omedvetet kämpar världsinbördeskrigets aktörer om en ny, postkapitalistisk form av församhälleligande. Den vänsterorienterade sociologen och världssystemteoretikern Immanuel Wallerstein såg världssystemet inträda i en sammanbrottsfas redan i början av 2000-talet: efter en femhundraårig utvecklingsperiod stöter det mot sin utvecklingspotentials skrankor och går under till följd av sina eskalerande motsättningar. Enligt Wallerstein träder systemet nu in i en fas av kaotisk omvälvning, samtidigt som det inte går att förutspå riktningen hos eller utgången av denna process: ”Vi lever i en övergångsfas mellan vårt existerande världssystem, den kapitalistiska ekonomin, och ett annat eller flera andra system. Vi vet inte om detta system kommer att vara bättre eller sämre. Detta vet vi först när vi har kommit dit, något som eventuellt kan dröja ytterligare 50 år. Vi vet dock att denna övergångsperiod kommer att vara svår för alla som lever under den. ... Det kommer att vara en tid av konflikter och avsevärda störningar.” Men samtidigt erbjuder uppbrytandet av fossiliserade samhälleliga strukturer handlingsutrymme för ett medvetet emancipatoriskt övervinnande av den kollapsande kapitalregimen; ett övervinnande som skulle förhindra ett nedstörtande i det barbari som redan avtecknar sig i periferin. Den

¹ Robert Kurz, ”Weltmacht und Weltgeld: Die ökonomische Funktion der US-Militärmaschine im globalen Kapitalismus und die Hintergründe der neuen Finanzkrise”, Widerspruch #53, 2008.

samtida världshistoriska övergångsperioden är ”en tid ... i vilken den fria viljan stegras till sin högsta nivå.” Detta innebär, enligt Wallerstein, ”att varje individuell eller kollektiv handling kommer att ha en större inverkan på nybyggandet av framtiden än under normala tider, alltså medan ett historiskt system fortsätter att utvecklas”.²

Tomasz Konicz text är ursprungligen publicerad under titeln
”Im Weltbürgerkrieg” i tidskriften *Konkret*, 8/2014.

Översättning från tyskan: Nils Järvinen

² Immanuel Wallerstein, *Utopistik*, Wien 2002, s. 43.